

1. SOUTĚŽNÍ POLITIKA A CÍLOVÉ KONFLIKTY V SOUTĚŽNÍM PRÁVU

Protimonopolní zákonodárství se v myšlenkově – axiomatické soustavě neoliberalismu označuje za jednu z hlavních překážek účinné soutěže², která neomezuje monopoly, ale vytrvale a nevypočitatelně obtěžuje efektivně fungující podnikatele. Tendence k monopolizaci se neuznává jako objektivní hospodářský jev ekonomiky ponechané sobě samotné, ale jen jako výsledek antiliberalní hospodářské politiky.³

Činnosti spojené s potíráním monopolů se pokládají za – možná sice dobře myšlené, ale neobratné – zasahování do činnosti trhu, které je *na překážku* konkurenci. Myšlenka, že vláda může navrhnout politiku, která vytvoří nebo zaručí konkurenci, a že by konkurence bez této politiky zdegenerovala do úplného nebo částečného monopolu, se pokládá za pochybnou a prohlašuje se, že pro zajištění dynamické podoby konkurence na trhu není nutná žádná zvláštní legislativa a její vynucování (kromě zcela mimořádných situací, kdy někdo vlastní nějaký jedinečný a nezastupitelný zdroj k výrobě důležitého spotřebního zboží); jedinou činností vlády k zajištění dynamické konkurence má být právě jen odstranění všech takových vládou vytvořených překážek konkurence.⁴

Protimonopolní zákony se pokládají za formu regulace, která snižuje efektivnost ekonomiky a za formu víry⁵, která je ovšem v pravém důsledku legislativním zakotvením zvláštních zájmů vybraných subjektů na úkor všech ostatních; zvýhodněné skupiny se přirozeně mají bránit zrušení této legislativy a občané a spotřebitelé jsou málo motivováni ke spojení proti protimonopolnímu molochu. Protimonopolní politika se považuje za druh odvětvové politiky a formu státního plánování,⁶ k jejímuž zrušení nebudou mít vůli ani přívrženci tzv. chicagské školy, neboť i ti jsou v zajetí omylu „troufalého zdání znalosti“.⁷

Při úvahách o soutěžní politice a střetu s jinými zájmy státu nutně narazíme na axiologickou a pojmoslovnou potíž.

² Tak ROTHBARD, M. N.: *Ekonomie státních zásahů*, Liberální institut, Praha 2001, str. 146 a násl.

³ MISES, L.: *Liberalismus*, Liberální institut, Praha 1998, str. 81.

⁴ Srov. KIRZNER, I.: *Jak fungují trhy*, Liberální institut, Praha 1998, str. 71–72.

⁵ Tak ARMENTANO, D. T.: *Proč odstranit protimonopolní zákonodárství*, Liberální institut, Praha 2000, str. 37, 39.

⁶ ARMENTANO, D. T.: cit. práce, str. 43.

⁷ ARMENTANO, D. T.: cit. práce, str. 115.

Má (a má vůbec mít) demokratický stát v tržní ekonomice nějaké jiné cíle, nežli dbát na nenarušování tržního mechanismu kýmkoliv (včetně sebou samotným), protože optima se dosahuje decentralizovaným tržním mechanismem?

I kdyby stát konsistentně nějaké tzv. celospolečenské cíle vyhlašoval, nejde spíše o cíle zájmových skupin, jejichž zájmy jsou jen vysloveny a prosazovány státními orgány a přitom mohou fungování soutěže ohrozit? Vláda, která formuluje cíle své vládní politiky, není homogenní monolit; i v ní se hlasuje a výsledek se prohlásí za zájem státu, který ovšem přece není identický s rozložením názorů a stanovisek v jedné konkrétní a přechodné vládě. Existují přece systémové zájmy přesahující funkční období mnoha vlád i parlamentů. Nevíme vlastně ani, co jsou to zájmy společnosti ani státu.⁸ Nejde pod rouškou tzv. zájmů či cílů státu nejednou jen o artikulaci skupinových zájmů silných hráčů, schopných ovlivnit setrvání politiků u moci, kteří v souladu s teorií „veřejné volby“ prosazují spíše zájmy svoje a svých „loutkařů“ v pozadí?

Mají tedy státní (vládní) zásahy být omezeny jen na případy kompenzace tzv. tržních selhání⁹ (selhání konkurence, existence veřejných statků, externality, neúplné trhy, nedostatečné informace, nezaměstnanost), nebo mohou sledovat i specifické odvětvové cíle? Smí demokratický stát napravovat rozhodnutí jednotlivců, kteří se i přes dokonalé informace rozhodují tzv. v rozporu se svými zájmy a omezovat třeba škodlivou spotřebu a podporovat spotřebu prospěšných statků (ale tím nutně narušovat soutěž na trhu obou těchto statků a ev. i na trzích souvisejících)?

Přes naléhavost těchto otázek si je nedovoluji zodpovědět. Odpověď na ně totiž nemůže být správná nebo nesprávná, ale jen souladná či nesouladná s tím či oním hodnotovým východiskem.¹⁰ Hodnotové východisko koreluje s politickým směrem, který je právě u moci, a který může i té části společnosti, která jej ve volbách nepodpořila, vnutit svoji verzi „zájmů státu“.

I přes zakotvení do právních předpisů se výkyvy hodnotové orientace projevují v jejich interpretaci, která je někdy funkčně srovnatelná s novelizací předpisů. I nezávislí státní úředníci a nezávislí soudci jsou nositeli hodnotových představ, odborných názorů i předpojatostí, a mohou posouvat faktický význam právních norem.

⁸ STIGLITZ, J. E.: *Ekonomie veřejného sektoru*, Grada Publishing, Praha 1997, str. 207.

⁹ Srov. STIGLITZ, J. E. v cit. práci, str. 102 a násl.

¹⁰ Kdesi jsem zaslechl poznámku, že antitrust je věcí mentality. Zatímco v USA se bojí udělat chybu při intervenci, v Evropě se spíš bojí chyby neinterventovat.